

שבת "כהלכתנו" – מי שומר/ת על מי ולמה?

"וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת"

מבוא

הציווי על השבת במקרא מופיע לראשונה בעשרת הדיברות בספר שמות (פרק כ') ולאחר מכן בספר דברים (פרק ה'), במסגרת נאומו של משה לעם. ישנם מספר הבדלים בין שתי הגרסאות הללו. ההבדלים הרבים ביותר מופיעים ביחס לציווי על השבת, ומציבים מספר שאלות:

- מה נדרש אדם לעשות ביחס לשבת? באילו אופנים יכול או נדרש אדם 'לשמור' את השבת?
- מהו הנימוק לקיום השבת? חיקוי מהלך הבריאה או קיום ציווי מוסרי הנובע מזיכרון העבדות במצרים?

שְׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֶיךָ.
שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלֶאכֶתְךָ. וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת
לַה' אֱלֹהֶיךָ, לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֶאכֶה אֹתָהּ וּבִנְךָ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ
וְאִמְתְּךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל בְּהֵמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ.
לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ כָּמוֹךָ. וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם וַיֹּצֵאֲךָ ה' אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֵרַע נְטוּיָה
עַל כֵּן צִוָּה ה' אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת.
(דברים, ה', יא-יד)

זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת, לְקַדְּשׁוֹ.
שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלֶאכֶתְךָ. וַיּוֹם, הַשְּׁבִיעִי
שַׁבָּת, לַה' אֱלֹהֶיךָ, לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֶאכֶה אֹתָהּ וּבִנְךָ וּבִתְךָ,
עַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וּבְהֵמְתְּךָ, וְגֵרְךָ, אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ.
כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם
וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיָּנַח, בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי,
עַל כֵּן בָּרַךְ ה' אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֶׁהוּ.
(שמות כ', ז-י)

לא נעמיק בהשוואת הגרסאות, אך חשוב להזכיר את המדרש המסורתי שמחבר בין שתיהן וקובע: "'זָכוֹר' ו'שְׁמוֹר' – בְּדִיבּוֹר אֶחָד נֶאֱמְרוּ" (תלמוד בבלי, מסכת ראש השנה, כ"ז, עא). הקריאה המסורתית רואה בשתי הגרסאות כמשלימות זו את זו.

במסגרת מערך השיעורים נצא לחיפוש בסוגיות הנוגעות לשמירת שבת ומשמעותה מתוך מחשבה פתוחה, דרך בחינתה במישור המשפחתי, החברתי והלאומי. נשאל: מה ועל מה נרצה לשמור ביחס לשבת? באילו אופנים השבת יכולה לשמור עלינו כיחידים, כמשפחה וכעם? כיצד תיראה שבת שאעצב "כהלכתי" וגם "כהלכתנו"? נראה שיש מגוון רחב של תשובות והלכי רוח שכל אחד ואחת יוכלו לעצב לפי בחירתם/ן ודרכם/ן.

מטרות המערך

- 1 היכרות עם המושג 'שמירת שבת' באופן פתוח ומגוון
- 2 פיתוח חשיבה ביקורתית בעקבות לימוד מגוון מקורות
- 3 העמקת חיבור רגשי אל חווית השבת האישית, המשפחתית והקהילתית
- 4 "מהלכה למעשה" – התנסות בלימוד חווייתי לקראת קבלת שבת בבית ו/או בכיתה

ציוד דרוש

- כלי כתיבה
- פתקים וצנצנת לפעילות הפתיחה
- נספחים מודפסים לפי הצורך
- אמצעי הקרנה ושמע

מהלך השיעורים

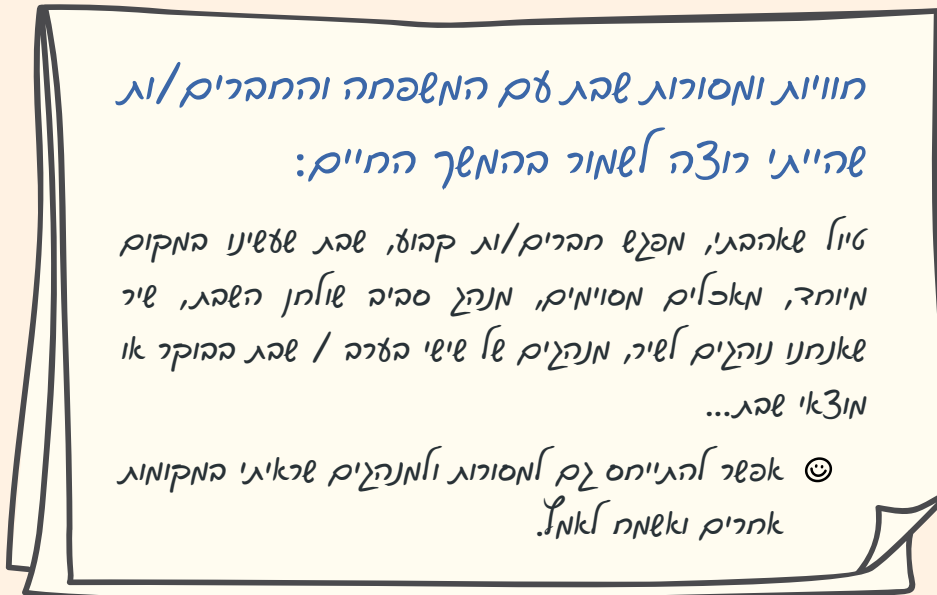
א. פעילות פתיחה - שְׁמור את יום הַשַּׁבָּת

1 **נסביר:** בספר דברים (ה', יא-יד) מתוארת פנייה של משה אל העם בשם אלוהים, עם הדרישה: "שְׁמור את יום הַשַּׁבָּת". פנייה זו הופנתה לכל העם, נשים וגברים גם יחד. נשאל:

שאלות

- על אילו דברים אנחנו שומרים/ות בדרך כלל? מדוע? ?
- באיזה אופן אפשר לשמור חוויות וזיכרונות? כיצד ניתן לשמור על מנהגים ומסורות שחשובים לנו? ?
- כיצד שמירה על חוויות ומסורות יכולה 'לשמור' עלינו? ?

2 נחלק לכל תלמיד/ה פתק או שניים, ונבקש: כתבו על כל פתק פריט אחד מחוויות ומסורות השבת שלכם/ן שתמצו לשמור עליו, בעזרת הדוגמאות הבאות:

3 נכניס את הפתקים לצנצנת שנכין מראש, עם הכיתוב: 'שמור'.

4 נבקש מהתלמיד/ית לשתף במה שכתבו, באחת משתי הדרכים הבאות (תלוי באופי הכיתה):

- בקבוצות קטנות: שיתוף אחד על אחת, עם מי שיושב/ת לידינו בכיתה.
- במליאה: נשלוף פתקים מהצנצנת, נקריא ונדביק על אחד הלוחות (כדאי להכין מראש לוח שבת עם הכותרת: 'שמור').

5 נבקש למצוא אילו חוויות ומסורות חוזרות בין הבחירות של התלמיד/ית, ולאחר מכן נבקש למיין את הפתקים לפי כמה קטגוריות (למשל לפי סוגי המעגלים השותפים לחוויה או למסורת: אישי, משפחתי, חברתי-קהילתי).

דגש למורה: לאחר השיעור ניתן לתלות את הפתקים על לוח השבת בכיתה או להשתמש בפתקים מהצנצנת כחלק מקבלת השבת השבועית, כדי לעורר שיח ולהזכיר על מה ביקשו לשמור טרם היציאה לשבת.

ב. 'טיול שבת' בין ארבע תחנות

1 פתיחה:

נחלק לתלמידים את מילות השיר 'שבת' של ילדי בית העץ ועידן עמדי (נספח א), נצפה בקליפ ונאזין למילים. [להאזנה והקרנת הקליפ](#)

2 נשאל:

אילו תמונות ורגעים שקשורים בשבת מוצגים על מסך הקולנוע בקליפ? מה מאפיין ומחבר ביניהם? אילו תמונות, רגעים או דמויות נוספות היו חסרות לכם/ן ותרצו להוסיף?

למידה בחברותא

3 נחלק את התלמידים לחברותא כדי להעמיק בלימוד השיר, דרך האזנה נוספת ומענה על השאלות שבדף המקורות (נספח א).

4 במליאה, נשאל לסיכום:

את מי מחפש עמדי בכיסאות שלידי בקולנוע, בתחילת הקליפ? איפה הוא פוגש אותם בסופו של דבר? איך זה עוזר להבין מה הכי משמעותי בשבת בשבילו?
אם נסתכל על מה שקורה בשבת ועל ההכנות לקראתה כעל 'מתכון שעובר מאחד לשני/ה' - אילו 'רכיבים' הכי חשובים לדעתכם/ן? איזו חשיבות יש לזמן עם בני ובנות המשפחה לעיצוב החוויות והזיכרונות של שבת? איזו חשיבות יש לחברים ולחברות שלנו בכך? לזמן הפנוי שלנו לבד?

שאלות לדיון

"מהלכה למעשה" בעקבות השיר - קליפ משלנו!

נבקש מהתלמידים להביא 2-3 תמונות שמייצגות רגעים וחוויות שבת משמעותיות עבורם/ן (כאלו שיבקשו לשמור או לזכור), ונערוך יחד קליפ משותף, שיוכל לשמש אותנו גם בקבלת השבת הכיתתית. ניתן להשתמש בשיר שלמדנו יחד או לבחור שיר/ים אחר/ים.

משימה

« דגשים למורה

- כדאי להיעזר בהורים ולבקש שיבחרו את התמונות יחד עם התלמידים בבית.
- ניתן להיעזר בתיקיה או בקובץ שיתופי כדי לאסוף את התמונות.
- לתלמידים שלא מצלמים/ות בשבת או שאין להם/ן תמונות מסיבה אחרת, ניתן להציע לביים תמונה או לצייר חוויה או שתיים.
- מומלץ לערוך את הקליפ בעזרת אפליקציה עם אפשרויות עריכה אוטומטית (דוגמת קאנבה).

1 פתיחה: נשאל את התלמידים:

- שאלות לדיון
- מי מכם/ן כבר יודע/ת מה התכניות שלו או שלה לשבת הקרובה?
  - מתי אתם/ן מתחילים/ות לתכנן את השבת שלכם/ן עם החברים והחברות או עם בני ובנות המשפחה?
  - מה כוללות ההכנות הללו?

2 לפני הקריאה, נספר: האגדה שנקרא מספרת על שני חכמים ידועים מאוד מתקופת המשנה, שנקראו הלל ושמאי. הם חיו בארץ ישראל לפני כאלפיים שנה, וכל אחד מהם ייצג קבוצה גדולה של תלמידי חכמים שהלכו בדרכו. בין שני החכמים ושתי הקבוצות, היו פעמים רבות מחלוקות ביחס לדרך הנכונה לקיים את מצוות התורה. באגדה שלפנינו, נראה את שתי הגישות השונות שייצגו הלל ושמאי בשאלה: מתי צריך ונכון להתחיל את ההכנות לכבוד שבת?

3 נחלק לתלמידים את הסיפור 'הלל ושמאי מכינים את השבת' (נספח ב) ונקרא יחד את הסיפור.

4 לסיכום, נשאל:

- שאלות
- איזו גישה מעניקה חשיבות גדולה יותר ליום השבת? מדוע?
  - עם איזו גישה מבין השתיים אתם/ן מזדהים/ות יותר? מדוע?
  - נניח שתרצו לארגן התכנסות חברתית או קהילתית לכבוד שבת, איזה יתרון ניתן למצוא בכל אחת מהגישות?

1 פתיחה: תתארו לכם/ן שמגיעה לשולחן הכנסת הצעה לבטל את יום השבת כיום מנוחה, ולהתאים את יום המנוחה הרשמי בישראל ליתר העולם המערבי הנוצרי, כך שיום המנוחה הרשמי יהיה ביום ראשון. הטענה המרכזית להצעה הינה שהפעולה תביא לחסכון כלכלי עצום במשק הישראלי, במיוחד במגזר העסקי, אשר מרבית מקשריו העסקיים מתבצעים עם מדינות העולם המערבי המודרני, ותמצב את ישראל כחלק ממנו באופן מלא.

נבקש לכתוב במחברת סיבה אחת **בעד** המהלך וסיבה אחת **נגדו**. לאחר מכן, נקיים דיון בעזרת השאלות הבאות:

- האם חשוב לדעתכם/ן שיהיה לכולם/ן יום חופשי של שבתון באותו הזמן? מדוע?
- האם זה משנה מתי היום החופשי שלנו בישראל? מדוע?
- מה הייתם/ן חושבים/ות אם ההצעה הייתה להוסיף שבתון ביום ראשון ושכולם/ן יעבדו כרגיל בשישי? באיזה אופן ביטול של יום מנוחה או חצי יום מנוחה בשישי, ישפיע לדעתכם/ן על חווית והרגשת השבת?

שאלות לדיון

2 נחלק את דף המקורות (**נספח ג**). **נסביר:** לפני כמאה שנה הועלתה הצעה, על ידי מקס נורדאו, הוגה ציוני שפעל לצד הרצל, לבטל את יום השבת כיום המנוחה הרשמי, כדי לאפשר ליהודים להתאים עצמם לחברה המערבית המודרנית, שהיא נוצרית בעיקרה. בתגובה לאותה הצעה, פרסם ההוגה הציוני אשר צבי גינצברג שכינה את עצמו '**אחד העם**', מאמר תגובה שפורסם בעיתון. נקרא קטע קצר מהמאמר.

- 3** נקרא יחד את המקור הראשון בדף: '**שבת וציוניות**' מאת אחד העם (**נספח ג**), ונשאל:
- כיצד מכונה השבת? כיצד מכונים ימי השבוע? מה ניתן ללמוד מכך?
  - "ולולא היא [אם לא השבת]... היו התלאות של 'ימי המעשה' מושכות אותם יותר ויותר כלפי מטה" – מה הכוונה למשך כלפי מטה? במה שבת מושכת כלפי מעלה?
  - מה הטיעון המרכזי של אלו שנאבקים/ות לשמור על השבת? למה לדעתכם/ן אחד העם מדגיש את העובדה שהם לא בהכרח שומרי הלכה/דתיים? אילו טיעונים הייתם/ן מוסיפים/ות?
  - "יותר משישראל שמרו את השבת שמרה השבת אותם" – ממה השבת "שמרה אותם" לפי אחד העם? מה דעתכם/ן?
  - באיזה אופן אתם/ן מרגישים/ות שהשבת שומרת או יכולה לשמור עליכם/ן? באיזה אופן היא שומרת או יכולה לשמור על החברה שלנו? על מערכות היחסים בינינו?

שאלות לדיון

דגש למורה: חשוב לציין באוזני התלמידים כי לפי השקפתו, אחד העם מתכוון לשמירת שבת כמעשה בעל ערך חברתי-תרבותי, הנוגע לגיבוש החברה, חיי הרוח ושימור הלאומיות, ולא כמעשה הלכתי-דתי.

למידה בחברותא

- 4 נחלק את התלמידים לחברותות, ונבקש שילמדו את מקורות 2 עד 4 בעזרת השאלות שבדף (נספח ג).
לאחר הלימוד נתכנס למליאה ונשאל:
- ? אילו דרכים לשמור שבת גיליתם/ מתוך דבריהן של נעם דן ונועה רוט?
- 5 לסיכום, נקרא יחד את ברכת קיבוץ משמרות על נרות השבת (נספח ג - מקור 4), ונשאל:
- ? על מה מברכים עם הגעת השבת לפי הברכה שקראנו?
- ? אילו חלקים מתוך הברכה הייתם/ מבקשים/ות להדגיש או להוסיף מעצמכם/ן? מדוע?

מהלכה למעשה - ברכה משלנו!

- 6 א) נבקש מהתלמידים שינסחו לעצמם/ן המשך לברכה על הנרות, תוך התייחסות לרגעים, חוויות ותחושות שהם/ן היו רוצים/ות להדגיש מתוך השבת. נציע להיעזר בשאלות הבאות:
- ? מה נבקש מהשבת עבור עצמנו? עבור המשפחה שלנו, החברים/ות, הכיתה, הישוב, המדינה?
- ? על מי ועל מה נבקש שהשבת תעזור לנו לשמור? מה ואיך נרצה שהיא תעזור לנו לזכור?
- נכתוב את פתיחת הברכה על הלוח ונבקש שימשיכו אותה:

- א) נבקש מכל אחד ואחת להציג משפט מתוך הברכות שניסחו, ונחבר את חלקי הברכות לכדי ברכה כיתתית משותפת, שנוכל לתלות בכיתה ולהשתמש בה במסגרת קבלת השבת הכיתתית. ניתן גם לשלוח ברכה מעוצבת לבתי התלמידים, עם הזמנה לשתף ולהשתמש בה גם בחיק המשפחה.

1 פתיחה: נספר לתלמיד:ת על טקס ההבדלה:

בשבת ישנה אפשרות להיפתח למרחבים, למפגשים ולהתנסויות, מעבר לשגרת השבוע. למשל: יציאה לטיול, שהות עם המשפחה, לישון אצל חברים/ות. ההזמנה להתנסויות אחרות בשבת היא שמבדילה אותה מימים אחרים. טקס ההבדלה יכול להיות הזדמנות לסיכום ולהערכה עצמית עד כמה ניצלנו את השבת לצמיחה, להתרחבות ולהתנסות.

הטקס המסורתי שנקרא 'הבדלה' נערך במוצאי השבת כדי לציין את המעבר משבת בחזרה אל שגרת השבוע, בכדי להדגיש את המהות הנפרדת של השבת. בטקס ההבדלה המסורתי ישנה ברכה שמדגישה את ההבדלים בין קודש לחול, וברכות נוספות על פריטים הקשורים לחושים: קידוש על גביע יין, נר דולק לברכה על האש וקופסת בשמים לריח טוב, שלרוב מעוצבת בצורת מגדל.

2 נקרין על הלוח תמונה של סט כלים להבדלה (נספח ד) ונשאל:

שאלות לדיון

- מה אתם/ן יודעים/ות לספר על טקס הבדלה? מה יש בו?
- מדוע יש מי שבחרים/ות לציין את המעבר בין השבת בחזרה ליתר ימי השבוע? במה זה יכול לסייע לדעתכם/ן?
- טקס ההבדלה מבוסס על החושים: טועמים יין (או מיץ ענבים), מדליקים אש ומביטים בה, מריחים מן הבשמים (צמחי התבלין), שרים יחד שירים או עורכים סבב בין המשתתפים/ות. כיצד השימוש בחושים מסייע לדעתכם/ן בשמירה על חוויות השבת? איזה חוש מעורר ומעודד רגשות עבורכם/ן?

3 נאמר לתלמיד:ת שכעת נכיר יצירת אומנות, שהיא פרשנות מודרנית של אמן לכלי המסורתי של מגדל הבשמים, ולמעשה הטקסי של ההבדלה. נעבוד בחברות עם כלי שנקרא 'מדרש תמונה' – התבוננות סקרנית וביקורתית על תמונה או יצירת אומנות, כדי לנסות לתאר את הסיפור שעומד מאחוריה.

למידה בחברותא

- 4** נחלק את התלמיד:ת לחברות. נבקש לזהות בעזרת השאלות המצורפות בדף המקורות (נספח ד) מהן השאלות והמחשבות שהאומן ביקש לעורר בנו ביחס לשבת, ומהם המסרים שרצה לבטא.
- 5** במליאה, נבקש מהתלמיד:ת לשתף מתוך הלימוד בחברות (דברים מרכזיים שלמדו מתוך ההתבוננות בתמונות, שאלות ודיונים משמעותיים שעלו ביניהם/ן וכדומה). לסיכום, נחזור ונדגיש את הכוח של אומנות כפרשנות לחוויות ולמסורות התרבותיות שלנו.

דגש למורה: בכיתות חזקות ניתן להראות דוגמאות למגדלי בשמים ששימשו בקהילות יהודיות שונות לאורך ההיסטוריה, ולהפנות את תשומת הלב לאופן שבו האדריכלות, האופנה והתרבות המקומית השפיעו על עיצובם (מעבר לרכיבים הדומים שנדרשים לכלי מבחינה שימושית).

ניתן להיעזר כדוגמה [באוסף שטיגליץ מאתר מוזיאון ישראל, ירושלים](#).

ג. דיון מסכם

פתחנו את מערך השיעורים בהיכרות עם הציווי המקראי מעשרת הדיברות, לשמור את השבת, ודיברנו על הקשר שבינו לבין האופן שבו אנו מעצבים ומעצבות את השבתות שלנו. עסקנו בשאלה אילו חוויות, מפגשים ומעשים משקפים עבורנו את משמעות השבת מבחינה אישית, משפחתית, חברתית ולאומית.

למדנו על היכולת לבחור מה לשמור ובאיזה אופן ביחס לשבת, ועל התפקיד והאפשרויות השונות של כל אחד ואחת מאתנו כנושאי/ות הרעיון של השבת וכשומריה. השבת היא רעיון עתיק אך מתפתח, שאמור לשמור על הייחוד שלנו כעם וגם על הנפש שלנו כיחידים ויחידות בתוך חברה מודרנית מתחדשת ובתוך סגרה והרגלים של יומיום.

נציע לתלמידי:צ לתצאת אל השבתות הבאות עם שאלות למחשבה:

- באיזה אופן ארצה לשמור ולפתח את חוויות השבת שלי?
- כיצד אוכל להשפיע על חוויות השבת שלי, של משפחתי ושל חברי וחברותיי?
- על מה אני רוצה לשמור בשבת? מה יכולה להיות המשמעות של 'שמירת שבת' עבורי ועבור המעגלים הקרובים אלי?

שאלות

ד. מהלכה למעשה - הצעה לפעילות מסכמת

1 נספר לתלמידי:צ בקיבוצים רבים הייתה בכניסה לחדר האוכל פינה שנקראה 'החלון השבועי' או 'פינת השבוע'. הכוונה הייתה לחלון או לשולחן תצוגה שהכינו וחידשו מדי שבוע לקראת קבלת השבת. מטרת החלון הייתה להציג לחברי וחברות הקיבוץ מידע מעניין שקשור לעיסוקים ולמאורעות שהתחדשו בשבוע שחלף, לעונה או לחג שבפתח, או כדי להרחיב את הדעת בתחום עניין של אחד החברים/ות בקיבוץ.

נחלק לתלמידי:צ או נקרין על הלוח את הדף עם הדוגמאות (נספח ה) הלקוחות מתוך הפרסום 'פינת השבוע' שנערך מתוך אוסף ארכיון החגים של מכון שיטים. נבקש לשים לב לרעיונות ולנושאי התצוגה השונים.

להעמקה, ניתן להתרשם מהפרסום ['לקראת שבת - פינת השבוע'](#) שיצא בהוצאת ועדת החגים הבינקיבוצית תשכ"ח (1968).

2 נשאל:

- אילו נושאים ורעיונות חוזרים בפינות התצוגה השונות?
- מדוע לדעתכם/ן בחרו לחדש את הפינה השבועית דווקא בערבי שבת (ימי שישי), לפני קבלת השבת המשותפות בחדרי האוכל? מדוע בחרו בכניסה לחדר האוכל כמקום התצוגה ברוב המקומות? מה ניתן ללמוד מכך על תפקידו החברתי והתרבותי של חדר האוכל? מה הייתה משמעות השבת עבורם/ן? (זמן לסיכומים, למחשבות על משהו אחר, השראה...)
- באילו מקומות אחרים הייתם מציעים לשים פינה כזו? (בכניסה לבניין משותף, בכניסה לבית הספר או למבנה השכבה, בכניסה למתנ"ס שכונתי וכדומה)

שאלות לדיון

3 בקבוצות, נבקש מהתלמידים לתכנן פינה של 'החלון השבועי' לכיתה או לשכבה, באופן שבו תוכל להשתלב בקבלות השבת ובסיכום השבועי בהמשך, מתוך ההתבוננות בדוגמאות (נספח ה) ובעזרת השאלות הבאות:

מיקום ועיצוב

- ? היכן כדאי להעמיד את הפינה? חשבו מי קהל היעד שחשוב לכם/ן שייראה אותה? האם יש מקום שמשמש להתכנסות כיתתית או שכבתית?
- ? באיזה אופן או בעזרת מה נציג את הפינה השבועית? מה עדיף: על שולחן או מדף? על לוח, מסך ומקרן, או 'חלון' מיוחד?

תוכן ותזמון

- ? אילו נושאים חשוב וכדאי שיעלו במסגרת הפינה?
- ? חשבו על סבבים כיתתיים שיאפשרו להכיר לעומק את תלמידי ותלמידות הכיתה דרך תחביבים, אוספים, תחומי עניין ועיסוקים חברתיים, הצגת מקומות המגורים, סיפורים משפחתיים ועוד.
- ? מומלץ להיעזר בלוח שנה ולסמן מתי כדאי להתייחס לחג שמתקרב, לעונה שמתחלפת וכדומה
- ? אילו סוגי פריטים תרצו להציג: חידה או פתגם שבועיים, תמונות, יצירות של תלמידים, חפצים וכדומה.

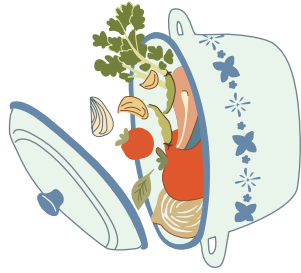
4 בחנו את ההצעות שעלו בקבוצות ובחרו מתוכן כיצד והיכן לעצב את 'החלון השבועי' המשותף שלכם/ן.

שבת | ילדי בית העץ ועידן עמדי

מילים: רן כהן אהרונוב
לחן: יאיא כהן אהרונוב

שבת, וסבא שוב מספר
על איך כשהוא היה קטן

הגיעה לשכונה משאית שמכרו בה קרח וחלב
שבת, אבא וסבא יוצאים

ביחד לגינה לקטוף מהעץ לימונים שבדייק הבשילו
ולפעמים בשבת בבוזק הלכתי עם סבא לבית הכנסת
והוא היה מחייך אלי ואומר לכולם "הנה זה הנכד!"

שבת, ריחות וטעמים...

שבת, ויש משהו שונה באוויר
עם ריח החמין שבסיר,

שאבא הכין מהמתכון שסבא לו השאיר.

שבת, ויש משהו שונה באוויר

אין רעש של מכוניות וציוץ הציפורים אותי מעיר

שבת, מתעורר לאט לאט

עם ריח החמין שבסיר, שאבא הכין מהמתכון שסבא לו השאיר
כשכולנו כבר בסלון בעוד משחק של מונופול

אבא מהצד לוחש "עוד קצת סבלנות ותקנה הכל".

שבת, ריחות וטעמים
זה זמן של משפחה

שבת, רגעים שנשמרים
לסבא לאבא ולי

יש שיר שעובר מאחד לשני
שרים אותו יחד לאט
מסביב לשולחן בשבת.

שאלות לדין

- שבת, רגעים שנשמרים" – בשיר מזכרים הרבה חוויות ורגעים של שבת שעמדי זוכר ומבקש 'לשמור' קרוב אליו. סמנן חוויות ורגעי שבת כאלה. שתפו מה מכאן מוכר גם בחוויה שלכם/מהשבת? אילו דמויות וחוויות מהשבת שלכם/תוכלו להוסיף?
- "יש שיר שעובר מאחד לשני" – איזה שיר, מנגינה, נושאי שיחה או מנהגים עוברים גם אצלכם/ "מסביב לשולחן בשבת"? ספרו עליהם.
- "שבת יש משהו שונה באוויר" – מה שונה ב'אוויר' של שבת אצלכם/מה מיוחד בשבת שלכם/ לעומת ימי החול?

הלל ושמאי מכינים את השבת | אגדת חז"ל

מספרים על שני חכמי המשנה הידועים, הלל ושמאי, שלכל אחד מהם היתה דרך משלו להתכונן לקראת השבת. על שמאי הזקן אמרו שבכל אחד מימות השבוע, הוא היה דואג וטורח לקראת שבת ואפילו אוכל 'לכבוד שבת'. שאלו אותו: איך אתה עושה זאת? כיצד זה אפשרי לאכול בכל יום גם לצרכי אותו היום וגם לכבוד שבת? וכך הוא סיפר: אני שומר כל מאכל משובח שאני מוצא לכבוד השבת.

כך למשל: אם אמצא בשוק בשר משובח, אקנה מיד ואשמור לארוחת השבת, אפילו ביום ראשון. אם בהמשך השבוע אמצא בשר משובח יותר, אוכל את הבשר שקינתי יום קודם, ואשמור את הבשר החדש לארוחת השבת, וכן הלאה ביתר הימים, עד לשבת. בשבת אני נהנה מן המאכלים המשובחים ביותר שמצאתי ושמרתתי במשך השבוע.

לעומתו, הלל הזקן היה אוכל בכל יום את מה שמצא והגיע אל שולחנו, וסומך על אלוהים ועל עצמו שיצליח לכבד את השבת במטעמים שימצא ויכין לשבת, כשזו תתקרב.

לכן, סיפרו עליו שכל מעשיו, גם בימות החול, היו 'לשם שמיים' [למען מטרה נעלה ולא לטובתו הפרטית]. שאלו את הלל: מדוע אתה דוחה את ההכנות לשבת עד לסוף השבוע? אתה לא דואג שמא לא תמצא מאכלים משובחים לשבת?

השיב הלל: "ברוך השם יום יום". כל יום ראוי לברכה משלו, וגם הברכה ליום השבת תגיע בזמן שלה.

מכאן אנו לומדים על שתי דרכים להתייחס אל השבת ולכבדה:

בית שמאי (תלמידיו של שמאי) מְכוּוֹנִים לשבת כל השבוע. הם מכנים את יום ראשון 'אחד בשבת' (וכן הלאה 'שני בשבת', שלישי בשבת...), וטורחים להזכיר לכבד את השבת כבר מתחילת השבוע.

בית הלל (תלמידיו של הלל) לעומתם, מתחילים להכין את השבת רק לקראת סוף השבוע, והם מתייחסים לכל יום כשלעצמו כיום שיש בו ברכה.

(עובד על-ידי צוות מכון שיטים, על בסיס המסופר בתלמוד הבבלי, מסכת ביצה דף טז עמוד א)

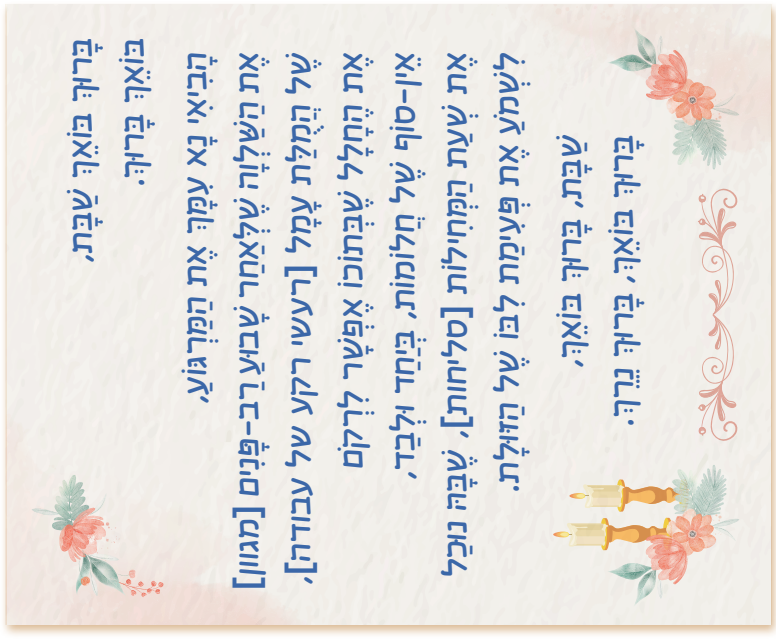

שאלות

- ❓ כיצד התכונן כל אחד מהחכמים, הלל ושמאי, לקראת השבת? מה היה חשוב במיוחד לכל אחד מהם?
- ❓ מה היחס בין ימות השבוע לבין השבת לפי שני החכמים?
- ❓ איזו גישה מתאימה יותר לאופן שבו אתם/ן מתייחסים/ות לשבת בין ימי השבוע? השבוע על דוגמה.

4 ברכה על הנרות | קיבוץ משמרות

3 שומרת שבת בדרך שלי | נועה רוט

אני נוסעת על אופנועי בשבת... אבל לא עובדת בשבת. זו השבת שלי, יום מנוחה מכל מה שקשור בעבודה. יום שלי עם עצמי ועם משפחתי. יום של עונג והירגעות.

והחברה שסביבי, חילונית ופתוחה - מתקשה לעיתים להבין ולקבל. וגם לי בעצם אין משנה סדורה [דעה מגובשת ועקבית]... דווקא בעת שהותי בארה"ב גילית את 'האומץ'. זה שמכון ליכולת להפסיק.

לא ליום אחד - אלא ליומיים. שלמים! עוצרים הכל, משחקים סופטבול [משחק כדור אמריקאי], פוגשים חברים, מבלים, עושים הכל ורק לא עובדים. מתענגים. באומץ.

וכך אני כיום, חילונית השומרת לעצמה את הזכות לשבות. זה שומר עלי, לשמור שבת, בדרך שלי.

(מתוך 'ספר השבת', הוצאת ידיעות ספרים והסוכנות היהודית, עמ' 416-417)

טלזא

- ? מה מאפיין את שמירת השבת של נועה?
- ? מדוע נועה כותבת שהיכולת לשבות ולהתנתק ממשמרות היומיום והעבודה דורשות 'אומץ'? מה דעתכם/?
- ? מה הייתם ממליצים/ות למי שמתקשה להתנתק מהעבודה בשבת? האם זה חשוב לדעתכם/? איך אפשר לעזור ל/ה לשבות?
- ? "זה שומר עלי, לשמור שבת, בדרך שלי" - כיצד ניתן להבין את המשפט? מה שומר עליכם/ בשבת שלכם/?

1 שבת וציוניות (ציונות) | אחד העם

רואים אנו אֲנִישֵׁי שֵׁם [מפורסמים]... הרחוקים מאמונה, המודים בפה מלא, שהם עצמם אינם שומרים לא את השבת ולא [את] שאר חוקי הדת - יוצאים בכל זאת להגן בכל כוחם על השבת בתור מוסד היסטורי של כלל האומה...

אין צורך להיות ציוני או מדקדק במצוות בשביל להכיר [ב]ערך השבת... מי שמרגיש בליבו קשר אמיתי עם חיי האומה [עם ישראל] בכל הדורות, הוא לא יוכל בשום אופן... לצייר לו מציאות [של] עם ישראל בלי "שבת המלכה".

אפשר לאמור בלי שום הפרזה [בלי להגזים], כי יותר משישראל שמרו את השבת שמרה השבת אותם, ולולא היא שהחזירה להם "נשמתם" וחידשה את חיי רוחם בכל שבוע, היו התלאות [הבעיות והאתגרים] של "ימי המעשה" מושכות אותם יותר ויותר כלפי מטה...

(נדפס ב"השלח" כרך ג' חוברת ו', סיוון תרנ"ח 1898)

2 שומרת שבת כהלכתי | נעם דן

אני נעם ואני שומרת שבת. כשאני נוסעת לבקר את ההורים או חברות - אני נוסעת מתוך שמירת שבת. כשאני נוסעת לטייל או לים... אני עושה זאת מתוך שמירת שבת. מתוך אהבת הזמן הזה שהתרבות היהודית בחרה לחגוג. לפנות את עצמנו - בנפשנו ובגופנו - לדיחוף בזמן אחר, נעים, מרוכך, משפחתי, מנומנם, משמח, מבלה.

(מתוך אתר 'מיתרים', 2021)

טלזא

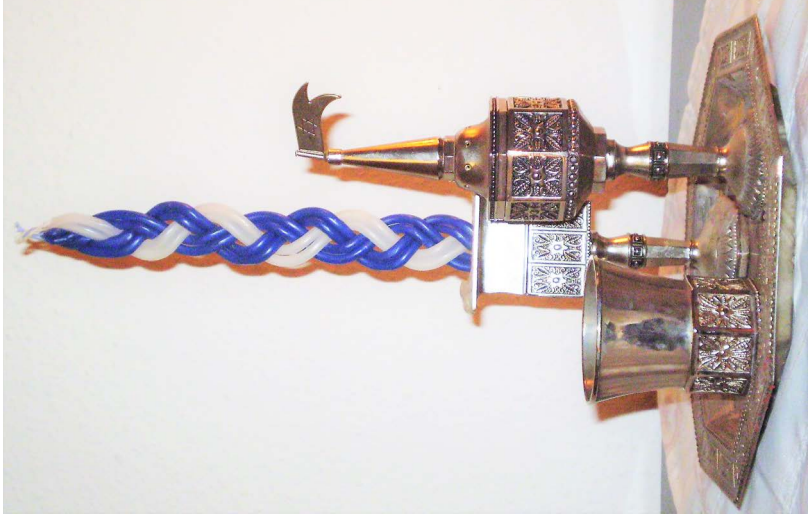
- ? באיזה אופן נעם שומרת שבת לפי הקטע - במה היא שומרת על השבת? במה השבת שומרת עליה?
- ? באילו דרכים אתם/ מרגישים/ות שאתם/ 'שומרים שבת'? מה זו שמירת שבת כהלכתכם/?

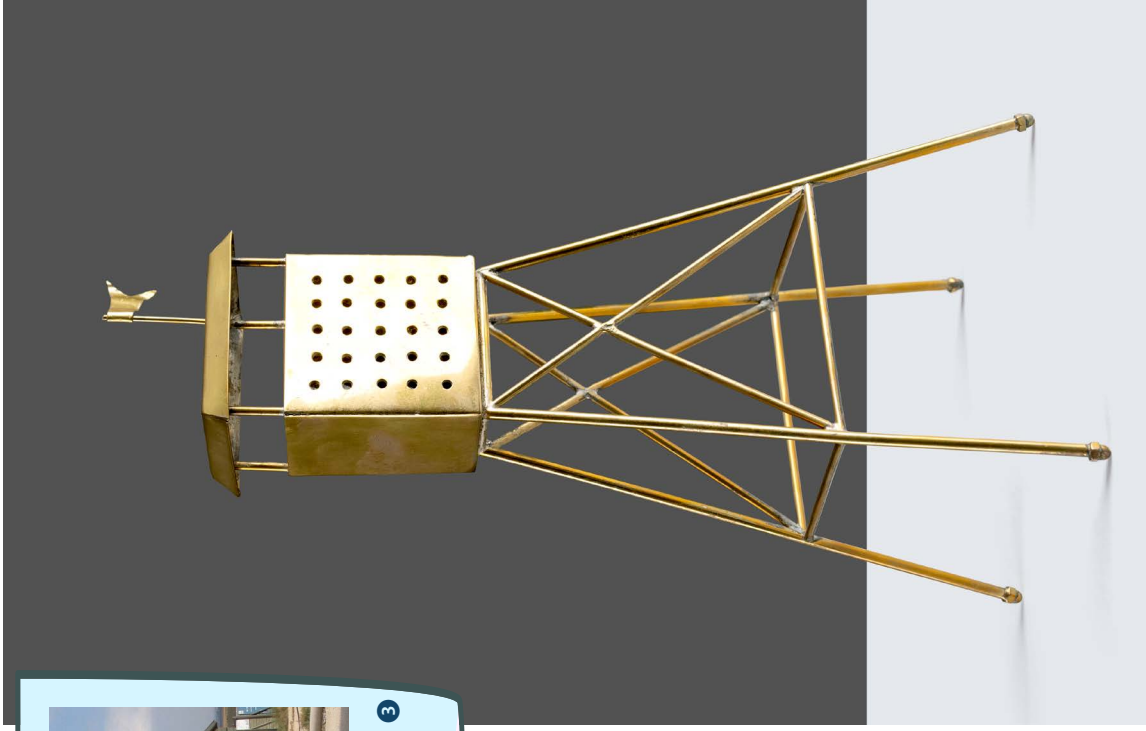
התבוננו על התמונות וענו על השאלות הבאות:

קו גולדמן
גולדמן יליד ארה"ב (1960), חי ועובד בקיבוץ שלוחות, בעמק בית שאן, בו הוא חבר למעלה משלושים שנה. אומן יוצר שעוסק רבות בחקר מקורות דתיים ויוצר אומנות עכשווית וישראלית. בין היתר, הוא עוסק בנושאים בעלי אופי ציבורי, אישי וחברתי כמו אמונה, מגדר, קהילה ועוד.

1 סט כלי הבדלה מסורתי (מגדל בשמים, נר הבדלה וגביע לקידוש) צילום: Olaf Herfurth (מאתר ויקיפדיה)

2 'שמור זכור' מגדל בשמים, קו גולדמן (באדיבות המשכן לאמנות עין-חרוד)

3 מבנה משוחזר של יישוב 'חומה ומגדל' במוזיאון הפתוח בנגבה (מאתר ויקיפדיה)

חומה ומגדל
כינוי לסדרת יישובים יהודיים שהוקמו בארץ ישראל לפני קום המדינה, כיישובים חקלאיים ומבוזרים. היישובים הוקמו במהירות, תוך יום אחד, בדגש על בניית חומת הגנה ומגדל שמירה בתוכה. מטרת המבצע הייתה ליצור רצף התיישבות יהודית בגזרות חשופות ולהרחיב את גבולות ההתיישבות העברית של מדינת ישראל שברדף.

שאלות לדיון

- ? מה דומה בין שני מגדלי הבשמים? (שימו לב לחומר, לחלקי המגדל, לצורות ועוד)
- ? אילו הבדלים אתם/ מזיהים ביניהם?
- ? מהו נקודות הדמיון בין מגדלי הבשמים (1-2) ובין מגדל השמירה (3)?
- ? נסחו 2-3 שאלות שהתעוררו אצלכם/ בעקבות ההתבוננות ביצירה.
- ? כיצד יצירתו של גולדמן מתקשרת לסיפורה של ההתיישבות הציונית בארץ? מדוע הוא בוחר דווקא במגדל לדעתכם/?
- ? במהלך השיעורים למדנו על משמעויות מגוונות של שמירת שבת. למדנו על קביעתו של אחד העם: "יותר משישראל שמרו את השבת שמרה השבת אותם" - מה יכול להיות הקשר בין ציון השבת לבין ההתיישבות הציונית והקמת המדינה?

פינת השבוע בנושא 'תמוז' בחדר האוכל של קיבוץ בית השיטה, 1971

ציגוב חלון לחמילת שנת הלימודים תשל"ד
סכמת חלון תצוגה לפי שמואל ביקליס, לביץ אלונים

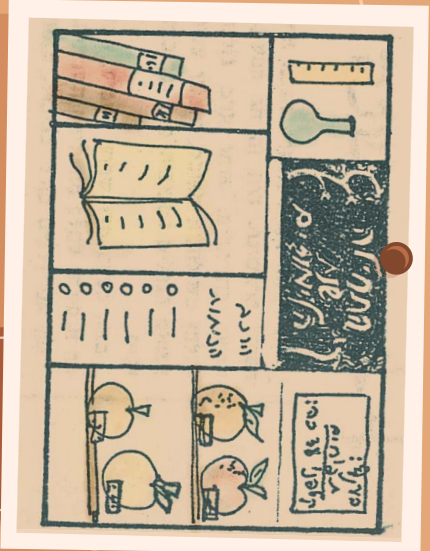
התלהשתנה הלימודים על לוח שחור, בגיר
לבן, מקושט בגיר צבעוני כעל לוח בכיתה: "החמילה שנת
הלימודים". סביב - אביזרי למידה שונים. הספר הפתוח: ספר
האגדה - אגדות על לימוד תורה.
הענף: תפוחים: "קשפנו עד כה": וליד כל תפוח: "גרנד
אלכסנדר. כשליש היבול".

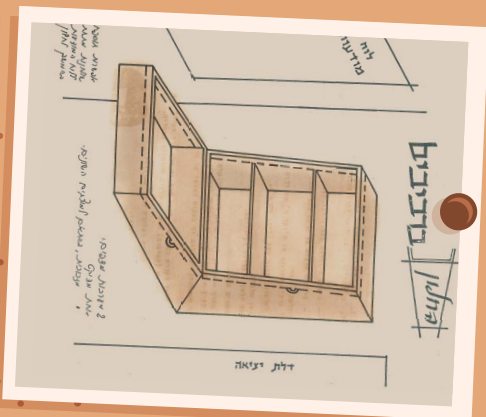
אזור החלון בקיבוץ אלונים, בקיר הבנייה של חדר האוכל

כלל האזורים לקוחים מהפרסום 'ללראת שבת - פינת
השבוע' בהוצאת ועדת החגים הבינקיבוצית תשל"ח,
מאותות ארכיון החגים הקיבוצי של המכון שיטים.

מארכיון
החגים
הקיבוצי

פינת
השבוע

שרטוט החלון בקיבוץ רביבים